

INEGALABILUL ÎN TOATE ACADEMICIANUL EUGEN DOGA LA 85 DE ANI

Născut la 1 martie 1937, în satul Mocra, RASS Moldovenească, azi Republica Moldova.

Compozitor, autor de lucrări simfonice complexe, pentru filme și pentru spectacole de teatru, creații în genul muzicii de estradă ș.a. Membru titular al Academiei de Științe a Moldovei (1992).

Acest omagiu aniversar a fost conceput drept un sir de episoade anecdotice cu maestrul Doga, relevante pentru viața și personalitatea sa ieșită din comun. Or, în mărturisirile autobiografice ale lui Eugen Doga găsim niște referințe unite sub genericul *Darul sorții*, din care desprindem un început sugestiv în maniera bine cunoscută a felului său metaforic de a se exprima: „Soarta este codul omului. Exprimându-ne în limbaj modern, e un cip. Fiecare dintre noi capătă acest cip la naștere sau poate cu mult înainte și toată viața noastră viitoare este înscrisă și programată în el. Ca notele pe portativ. Și darurile sorții, și pierderile, și avânturile, și căderile. Iar experiența arată că de cele mai multe ori toate acestea sunt dozate și echilibrate. Dumnezeu caută să mențină în om balanța, echilibrul, armonia” (cf. Eugen Doga, *Viața mea așa cum a fost să fie*, Chișinău, 2021, p. 329).

În acest „cip” este codificat, constatăm noi, și umorul care e și el un „dar al sorții” și care adaugă o notă majoră la personalitatea lui fascinantă: un umor blajin, mântuitor, bonom din stirpea lui Creangă. El vine fără a fi căutat, fără ostentație, aici și acum, ca să fie pus în contrabalansă cu cealaltă parte a sorții, cu vicisitudinile și nevoile existențiale de moment. Dovadă e și istorioara pe care o povestește ca să argumenteze „cipul” cu o cântăreață extrem de frumoasă și curtată de toți „cu lacrimi” și căsătoria cu o fată cu care, într-o noapte romantică cu lună, a avut plăcerea de a comunica.

Pornind de la acest „cip”, impregnat în ființa me-reu predispusă spre echilibru a maestrului, vom schița câteva momente anecdotice mustoase care s-au întâmplat în niște nopți cu lună romantică sau zile cu soare realist chiar cu participarea noastră de aproape sau mai din depărtare.

PARLAMENTARUL CALAMBURGIU

Un dar al sorții a fost, pentru noi amândoi ruși din sfera preocupărilor noastre artistice și literare, acela de a fi aleși în Congresul deputaților poporului – primul și ultimul din fosta URSS. Am stat în fotoliile de deputați chiar alături, am luat parte la diferite dezbateri, acțiuni, întâlniri, am fost cazați la aceleași hoteluri în imediată vecinătate cu camerele (eu fiind repartizat cu Ion Hadârcă, dormind câte patru ore fiecare, pentru ca unul să răspundă la telefoanele încontinuu; el, de unul singur), am trăit împreună clipe intense, cruciale. În spatele nostru erau situați deputații din Țările Baltice, unii colegi-scriitori și compozitori care pregăteau fâțiș prin denunțarea pactului Ribbentrop-Molotov ieșirea din Uniune. Firește, contactam în special cu ei, votam împreună cu ei, ne întrețineam pe teme estetice, dar și politice, nelipsind din discuții ca subiect primordial însăși atmosfera ce domina în Congres.

Eram, bineînțeles, spionați: ce vorbim, ce gândim, ce punem la cale, „spionii” făcându-și trebușoara profesionistă prin coridoare, pe la WC, unde erau și spații de discuții și chiar telefoane interurbane și internaționale (de unde Ion Druță comunica în direct cu „Europa liberă”).

Noi, amândoi având rarissima plăcere de a comenta ironic cele ce se întâmplase și de a face și calambururi ad-hoc, ne-am întocmit și un cod secret de comunicare: Gorbaciov era, conform încifrărilor noastre, Gârboveanu, Lukianov era Ceparu și Tomnaticul (de la rusescul „oseni” – „toamnă”), Rafic Nișanov, Președintele Sovietului Naționalităților era Rufaru sau Nișalie, iar Boris Oleinik, poet ucrainean și vicepreședinte al acestui Soviet, era Bărâs Oloieru.

Esența problemei (în limbajul oficial „suti voprosa”) era codificată într-un mod și mai pitoresc: „miezul întrebării”.

ROMII, ALFABETUL LATIN ȘI AUDIENȚA LA GORBACIOV

Eram, în acele vremuri fierbinți, agitate, pline de tensiune, asaltați de fel de fel de vizitatori – persoane nedreptățite de autorități și de probleme birocratice, dar și indivizi care speculau starea de tranziție.

Eram căutați pentru a interveni, cu autoritatea noastră de deputați, de cei care-și căutau dreptatea și recunoașterea adevărului, dar și de profitori – repetăm – de situația creată în întreaga Uniune prin „perestroika” gorbaciovistă.

Într-o bună zi ofițerul de la poarta hotelului „Moskva” mă caută ca să mă întrebe dacă pot să mă întâlnesc cu un grup de alegători din Moldova.

„Alegătorii” erau niște romi, îmbrăcați europenește în costume și paltoane elegante, dar având capetele acoperite cu pitoreștile pălării cu boruri largi.

Îl căutam pe domn` Doga, pe care-l știau după celebrul film „O șatră urcă la cer” al regizorului Emil Loteanu, muzica aparținându-i maestrului Doga. El, neaflându-se la hotel în acea zi, pentru întâlnirea cu alegătorii – romi am fost propus eu.

Văzându-mă, mi-au întins câteva coli de hârtie *dictando* cu câteva zeci de semnături pentru – mare mi-a fost surpriza! – *alfabetul latin*.

- Domn`deputat, noi suntem pentru ca să scriem ... romul a făcut o pauză fiindcă uitase cum să continue vorba, dar a fost ajutat de unul dintre coetnicii săi:

- Latinește...

- Aha, reluă romul care ținea stângaci colile de hârtie mototolite și pline de pete de unsoare: *Latinește* ...

Privirea mea a fixat rapid uniformitatea semnăturilor: se vedea limpede că erau făcute cu aceeași mână și cu litere mari și rărâte, semn vădit al agramației. Totuși, gestul insolit al romilor m-a surprins, am avut chiar o pornire de dojană contra celor care nu erau pentru revenirea la veșmântul firesc al limbii noastre.

Am luat cu grijă colile de hârtie, mulțumindu-le romilor pentru acest act de susținere și pentru că au depus un efort deosebit pentru a veni la Moscova. Când am făcut o mișcare de revenire la hotel, romul din față care-mi dase „petiția” s-a apropiat și mi-a spus pe un ton rugător:

- Domn`deputat, transmiteți-i Președintelui Gorbaciov ca se ne primească și pe noi, cu niște probleme de-ale noastre...

Nu am mai putut să-i spun Președintelui Gorbaciov ca să-i ferească pe romii basarabeni cu o audi-

ență, fiindcă Uniunea s-a destrămat. Darul sorții lor a fost însă să rămână înveșnicți în filmul celor doi maestri – al lui Emil Loteanu și al lui Eugen Doga.

VIERU CĂUTÂNDU-L ... PE VIERU

Hotelul-mastodont „Rossia” cu sute de camere de cazare, cu patru intrări și servicii de recepție, cu zeci de bufete și câteva restaurante care erau deschise până târziu, cu o mare sală de concerte, care oferea compozitorilor și interpreților de muzică un bun prilej de a se întâlni și comunica (i-am văzut, bunăoară, acolo pe renumitul compozitor leton Raymond Pauls cu un grup de artiști).

Cu Grigore Vieru, maestrul Doga a colaborat întru realizarea filmului de răsunet *Maria Mirabela*, după povestea lui Ion Creangă „Fata babei și fata moșneagului” în regia celebrului Ion Popescu-Gopo trecând prim multe situații imprevizibile care puneau în pericol însuși procesul de creație.

Într-un portret inspirat din volumul *Viața mea așa cum a fost să fie*, menționează: „Grigore Vieru nu este doar un fenomen la scară locală. El este înțeles în orice limbă a lumii, de oricare locuitor al acestui pământ, a cărui părticică este” (*op.cit.*, p. 294).

Cazat în „Rossia” fie pentru o colaborare cu maestrul Doga, fie pentru a participa la Congresul deputaților poporului, Grigore Vieru, având o fire distrată și năucit de urieșenia hotelului, a rătăcit intrările, a tot bătut la mai multe uși, fiindcă uitase și numărul camerei sale, a fost nevoit până la urmă să se apropie de unul din punctele de recepție și să întrebe unde este cazat Grigore Vieru și cum poate ajunge acolo. Văzându-l necăjit și încurcat, recepționerul a ținut să-l întrebe:

- Dar de ce îl căutați pe Grigore Vieru?

- Eu sunt Grigore Vieru, a răspuns el cu jenă, dar am uitat numărul camerei.

...Ajungând la cameră, condus de recepționer, Vieru i-a mai spus că a pierdut și cheia...

DOGA, CĂUTÂND PAȘAPORTUL LUI ... DOGA

În volumul său de mărturisiri autobiografice, citat mai sus, se povestește despre un caz amuzant cu pașaportul în care colegii nu au observat că termenul de valabilitate nu este expirat, după cum se bănuia.

Cazul s-a repetat în timpul unei plecări la o manifestare culturală în România, maestrul crezând că și-a uitat pașaportul acasă și că termenul este depășit. A bătut alarma acasă, i-a pus pe ei să-l caute, a pus la cale chiar să se întoarcă de la vamă și el într-acolo ca să-l caute împreună...

Înainte de a se întoarce însă, și-a întors pe dos buzunarele interioare, de unde a căzut jos pașaportul căutat. Când l-a deschis, s-a spulberat și teama de a nu mai fi valabil: mai avea la îndemână o jumătate de termen.

CHEI UITATE ÎN APARTAMENTUL FIICEI DE LA BUCUREȘTI

De o întâmplare anecdotică maestrul a avut parte la București, când, grăbindu-se la un concert, a uitat cheile în casă, ușa având o yală-englezească.

Când s-a întors acasă și și-a pipăit buzunarele interioare și exterioare, și-a amintit că cheile i-au rămas încuiate înăuntru. Dramatismul situației s-a adâncit, fiindcă nu avea nici bani românești ca să se poată deplasa cu vreun taxi sau cu un alt mijloc de transport pentru a ajunge acasă la Victor Crăciun ca să rămână acolo până se va rezolva situația. A mers pe jos până la strada Pictor Negulici, unde locuia prietenul său, a escaladat un gard enorm de câțiva metri ca în cele din urmă să mai urce un perete până la etajul 2, pentru a bate în geam. Ceasul arăta ora 3 de noapte.

Auzind de această întâmplare bizară, i-am dedicat o epigramă care, probabil, i-a plăcut:

„Maestre, ce-ai pățit,
E-un fapt detot nasol,
Încât mă-ntreb, nedumerit:
De ce nu ai deschis cu cheia sol?”

NEPOTELUL ȘTEFAN ȘI CĂȚELUL DJOI

Nepotul meu Ștefan Iordache, tânăr violoncelist, m-a întrebat telefonic cine este Djoii?

Maestrul Doga i-a dedicat cățelului său Djoii o scurtă piesă muzicală, în ritm jucăuș-zburdalnic, pe care nepotul meu a inclus-o în repertoriul său modest, alături de lucrări de Saint-Saens și alți compozitori faimoși.

L-am „cunoscut” pe cățelul maestrului în casa sa de pe strada Eminescu, de lângă Teatrul Național „Sătiricus Ion Luca Caragiale”, pe care l-am văzut în compania unui pisoi.

- Se împacă? – l-am întrebat pe stăpânul casei.
- De minune, a fost răspunsul.

În timp ce mai discutam, Djoii își umflă nările, se zburli, se aruncă asupra lui, îl ridică pe sus și-l aruncă, apoi, pe podea.

I-am vorbit nepotului meu despre această ispravă neplăcută a protagonistului piesei muzicale și el a valorificat doar partea lui pozitivă, „umană”.

A cucerit cu această piesă și cu altele Marele trofeu al Concursului Internațional de Violoncel „Antonio Janigro” de la Zagreb.

Acad. Mihai CIMPOI